पणयो असुराः। सरमा देवता। २, ४, ६, ८, १०-११ सरमा देवशुनी ऋषिका। पणयो देवता। त्रिष्टुप्।

किमिच्छन्ती सरमा प्रेदमानड्दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः।
कास्मेहितिः का परितक्म्यासीत्कथं रसाया अतरः पयांसि॥ १०.१०८.०१

भौमधनैकलक्ष्यचित्तप्रवृत्तिभूताः पणयः आत्मसूर्यस्य चिद्रश्मिसम्पदः जीवोदकधारामध्ये गिर्युपलक्षितजडे निहितवन्तः। तासामन्वेषणं कुर्वती सरमा देवशुनी जिज्ञासान्वेषणप्रतीकभूता ईशनाधिदैवतप्रेरिता आगच्छति। तदा सरमया पणिभिः कृतसम्भाषणमस्मिन् सूक्ते उच्यते। पणयः देवदूत्या सरमया मैत्रीमिच्छन् तामिन्द्रेण भेदं कर्तुमिच्छन्तः पृच्छन्ति- किम्। इच्छन्ती- कामयमाना। सरमा- सरणशीला देवशुनी जिज्ञासान्वेषणवेदनादिप्रतीकभूता। इदम्- एतत् स्थानम्। प्र आनट्- प्राप्नोति। दूरे- विप्रकृष्टे। पराचैः- पराञ्चैः। जागुरिः- उद्गूर्णः। दुर्गमनः। गृ निगरणे। अध्वा-अयं मार्गो गतः। का अस्मेहितिः- कोऽस्मास्वर्थो निहितः। का परितक्म्या- कीदृशं परितो गमनम्। आसीत्- अभवत्। कथम्। रसायाः पयांसि- जीवोदकम्। अतरः- तीर्णवती ॥१॥

इन्द्रस्य दूतीरिषिता चरामि मह इच्छन्ती पणयो निधीन्वः।
अतिष्कदो भियसा तन्न आवत्तथा रसाया अतरं पयांसि॥ १०.१०८.०२

सरमा वदति- पणयः- हे भौमधनैकलक्ष्यभावनाः। महः- महतः सूर्यस्यात्मनः। निधीन्- चिद्रश्मीन् गोसम्पदः। वः- युष्माभिर्बद्धान्। इच्छन्ती- कामयमाना। इन्द्रस्य- ईशनाधिदैवतस्य। दूतीः- दूती। इषिता- प्रेरिता। चरामि। अतिष्कदः भियसा- अतिक्रमणभयात्। तत्- जीवोदकमेव। नः- अस्मान्। आवत्- अरक्षत्। तथा। रसायाः पयांसि- जीवोदकम्। अतरम्- तीर्णवती। योगसाधने मूलशक्तिधाराद्वारैव तत्तारणं साध्यम्॥२॥

कीदृङ्निन्द्रः सरमे का दृशीका यस्येदं दूतीरसरः पराकात्।
आ च गच्छान्मित्रमेना दधामाथा गवां गोपतिर्नो भवाति॥ १०.१०८.०३

Dr. Rangani
WEBOLIM

पणयो वदन्ति- कीदृक्- कीदृशः। इन्द्रः। सरमे- जिज्ञासाधिदैवते। का- कीदृशम्। दृशीका- दर्शनम्। यस्य। दूतीः- दूती। इदम्- एतत् स्थानम्। पराकात्- परादिन्द्रात्। असरः। आ च गच्छात्- आगच्छतु च। एन मित्रं दधाम- अनया मैत्रीं कुर्मः। अथ- अनन्तरम्। नो गवां गोपतिः- अस्माभिः पिहितचिद्रश्मिस्वामिनी। भवाति- भवति ॥३॥

नाहं तं वेद दभ्यं दभत्स यस्येदं दूतीरसरं पराकात्।
न तं गूहन्ति स्रवतो गभीरा हता इन्द्रेण पणयः शयध्वे॥ १०.१०८.०४

सरमा वदति-यस्य। दूतीः- दूती सती। पराकात्- श्रेष्ठादिन्द्रधाम्नः। इदम्- एतत् स्थानं प्रति। असरम्। अहम्। तम्- अमुमिन्द्रम्। दभ्यम्- हन्तव्यमिति। न वेद- न जानामि। सः- इन्द्र एव। दभत्- स्वशत्रून् हन्ति। स्रवतः- स्रवणशीलाः। गभीराः- गम्भीरा आपश्च। जीवोदकानि। तम्- अमुमिन्द्रमीशनाधिदैवतम्। न गूहन्ति- न संवृण्वन्ति। इन्द्रस्य बलाधिदैवतस्य पराक्रमः मूलशक्तिधारा अतिक्रम्य चिद्रश्मावपि वर्तत इति भावः। इन्द्रेण। हताः- बाधिताः। पणयः- भौमधनैकनिष्ठाभावनाः। शयध्वे- मृता भवन्ति ॥४॥

इमा गावः सरमे या ऐच्छः परि दिवो अन्तान्त्सुभगे पतन्ती।
कस्त एना अव सृजादयुध्व्युतास्माकमायुधा सन्ति तिग्मा॥ १०.१०८.०५

पणयो वदन्ति- सुभगे सरमे। दिवो अन्तान् परि पतन्ती- पूर्णतया चित्ताकाशे सञ्चरन्ती। याः- यान्। गावः- चिद्रश्मीन्। ऐच्छः- कामयसे। एनाः- तानेतान् धेनुप्रतीकचिद्रश्मीन्। अयुध्वी- अयुध्यन्। ते- तव। कः- कीदृशः स्वामी। अव सृजात्- बन्धान्मोक्तुं शक्यते। उत- अपि च। अस्माकम्- नः। आयुधा- प्रहरणानि। तं जेतुम्। तिग्मा- तीक्ष्णानि। सन्ति- भवन्ति ॥५॥

असेन्या वः पणयो वचांस्यनिषव्यास्तन्वः सन्तु पापीः।
अधृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृळात्॥ १०.१०८.०६

सरमा वदति- पणयः- भौमधनैकलक्ष्यभावनप्रतीकराक्षसाः। वः- युष्माकम्। वचांसि- वाक्यानि। असेन्याः- वीर्यरहितानि न सेनायोग्यानि। वः- युष्माकम्। पापीः- पापानि। तन्वः- शरीराणि।

Dr. Ranganji
WEBOLIM

अनिषव्याः- इन्द्रेषुसहनासमर्थानि। वः- युष्माकम्। पन्थाः- मार्गः। एतवै- गन्तुम्। अधृष्टः- असमर्थः। बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता। उभया- अभ्युदयनिःश्रेयसात्मकोभयधर्मबाधकान्। वः- युष्मान्। न। मृळात्- सुखयेत्॥६॥

अयं निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वेभिर्वसुभिन्यृष्टः।
रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा रेकु पदमलकमा जगन्थ॥ १०.१०८.०७

पणयो वदन्ति- अयम्- इयम्। निधिः- सम्पत्। सरमे- जिज्ञासाधिदेवते। अद्रिबुध्नः- अद्र्युपलक्षितजडबद्धा। गोभिः- धेनुभिश्चिद्रश्मिभिः। अश्वेभिः- तुरगैः प्राणैः। वसुभिः- चित्तवृत्तिस्तम्भकारिणीभिः शक्तिभिः। वसु स्तम्भे। न्यृष्टः- युक्ता भवति। ये। सुगोपाः- सुरक्षकाः। ते। पणयः- भौमधनैकलक्ष्यलोभिनः। तम्- तां सम्पदम्। रक्षन्ति- पालयन्ति। रेकु- शङ्कितम्। रेकृ शङ्कायाम्। पदम्। अलकम्- व्यर्थमेव। आ जगन्थ- आगतवती॥७॥

एह गमन्नृषयः सोमशिता अयास्यो अङ्गिरसो नवग्वाः।
त एतमूर्वं वि भजन्त गोनामथैतद्वचः पणयो वमन्नित्॥ १०.१०८.०८

सरमा वदति- सोमशिताः- रसेन तीक्ष्णाः। ऋषयः- सूक्ष्मदर्शिनः। अयास्यः- प्राणशक्तिसंपन्नाः सन्तः। आस्याद्यदयते तेनेति छान्दोग्ये। अङ्गिरसः- अङ्गनशीलाः। नवग्वाः- नवगतय उपासकाः। इह- अत्र। आ गमन्- आगच्छेयुः। ते- अमी। गोनाम्- चिद्रश्मीनाम्। एतम्। ऊर्वं- समूहम्। वि भजन्त- विभागं कुर्युः। अथ- अनन्तरम्। पणयः- लोभिनो राक्षसाः। एतत् वचः- एतद्वितथं वाक्यम्। वमन्नित्- परित्यजेयुः। वमु उद्गिरणे॥८॥

एवा च त्वं सरम आजगन्थ प्रबाधिता सहसा दैव्येन।
स्वसारं त्वा कृणवै मा पुनर्गा अप ते गवां सुभगे भजाम॥ १०.१०८.०९

पणयो वदन्ति- दैव्येन सहसा प्रबाधिता- देवप्रेरणया। सरमे। त्वम्। एव- एवम्। आजगन्थ- आगतासि। त्वा- त्वाम्। स्वसारम्- भगिनीम्। कृणवै- करवै। पुनः। मा गाः- मा गच्छ। सुभगे। ते- तव। गवाम्- गोसमूहम्। अप- बन्धादपगमय्य। भजाम- त्वञ्च वयञ्च विभजाम॥९॥

Dr. Rangaji
WEBOLIM

नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्वमिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः।

गोकामा मे अच्छदयन्यदायमपात इत पणयो वरीयः॥ १०.१०८.१०

सरमा वदति- अहम्। भ्रातृत्वम्- युष्माकं मम सोदरत्वम्। न वेद- न जाने। नो स्वसृत्वम्- मम युष्माभिर्भगिनीत्वमपि न जाने। इन्द्रः- ईशनाधिदेवता। घोराः- रक्षोभयङ्कराः। अङ्गिरसश्च- अङ्गनशीला उपासकाश्च। विदुः- यत्कर्तव्यमिति जानन्ति। यत्- यदा। आयम्- अगच्छम्। तदा। मे- मदीयाः। गोकामाः- धेनुकामाश्चिद्रश्मिकामाः। अच्छदयन्- मद्गतिं सङ्कल्पितवन्तः। अतः- तस्मात्। पणयः- हे लोभिनः। वरीयः- वरं समूहम्। अप इत- त्यक्त्वा अपगच्छत ॥१० ॥

दूरमित पणयो वरीय उद्गावो यन्तु मिनतीर्ऋतेन।

बृहस्पतिर्या अविन्दन्निगूळ्हाः सोमो ग्रावाण ऋषयश्च विप्राः॥ १०.१०८.११

पणयः- हे लोभप्रवृत्तयः। याः। निगूळ्हाः- गिरिप्रतीकजडपिहिताः। बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता। सोमः- रसाधिदेवता। ग्रावाणः- स्थैर्यप्रतीकाः। विप्राः- मेधाविनः। ऋषयः- सूक्ष्मदर्शिनः। अविन्दन्- लेभिरे ताः परित्यज्य। वरीयः- दूरम्। इत- गच्छत। तेन- सत्येन। मिनतीः- जडकृतबन्धनं हिंसन्त्यः। उत् यन्तु- उद्गच्छन्तु ॥११ ॥

Dr. Rangaji
WEBOLIM